

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025 (HE 109/2024 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 28.10.2024.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- budjettineuvos Taina Eckstein, valtiovarainministeriö
- johtava asiantuntija Ville Heinonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- johtava asiantuntija Juha Saunamäki, oikeusministeriö
- johtava asiantuntija Juha Sepponen, oikeusministeriö
- neuvotteleva virkamies Ville Heinonen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- neuvotteleva virkamies Tarja Nupponen, sosiaali- ja terveysministeriö
- asiantuntija Anttoni Saarinen, sosiaali- ja terveysministeriö
- tasa-arvovaltuutettu Rainer Hiltunen, tasa-arvovaltuutetun toimisto
- yhdenvertaisuusvaltuutettu Kristina Stenman, yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
- johtaja Eerik Tarnaala, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, työsuojelun vastuualue
- talousjohtaja Johanna Sommarberg, KEHA-keskus
- tutkimuspäällikkö Peppi Saikku, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- pääjohtaja Antti Koivula, Työterveyslaitos
- pääsihteeri Taina Riski, tasa-arvoasiain neuvottelukunta
- kehittämisspäällikkö Mikko Mehtonen, Suomen Kuntaliitto
- varatoimitusjohtaja Timo Reina, Suomen Kuntaliitto
- pääekonomisti Ilkka Kaukoranta, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- pääekonomisti Patrizio Lainá, STTK ry
- johtava asiantuntija Vesa Rantahalvari, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- tutkimusohjaaja Ilkka Kiema, Työn ja talouden tutkimus LABORE

Valiokunnan lausunto TyVL 12/2024 vp

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Akava ry
- Suomen Yrittäjät ry
- Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Valtion vuoden 2025 talousarvion (HE 109/2024 vp) yleisperustelujen mukaan Suomen talous on ollut taantumassa ja vuositasolla bruttokansantuote (BKT) supistuu edelleen 0,2 prosenttia vuonna 2024. Talouden odotetaan kuitenkin toipuvan ja BKT:n kasvavan 1,7 prosenttia vuonna 2025. Julkisen talouden alijäämän odotetaan syvenevän 3,7 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2024 mutta pienenevän 3,2 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuonna 2025. Talouden taantuma on vähentänyt työllisten määrää, mutta talouskasvun myötä työllisyyden odotetaan kasvavan ja työttömyyden vähenevän. Vuoden 2025 työllisyysasteeksi (15—64-vuotiaat) arvioidaan 73,1 prosenttia ja työttömyysasteeksi 7,6 prosenttia.

Hallitus on päättänyt julkista taloutta arviolta 9 mrd. eurolla vahvistavasta toimenpidekokonaisuudesta. Hallitusohjelmassa päätetyt toimet vahvistavat julkista taloutta nettomääräisesti arviolta 6 mrd. euroa vuoden 2027 tasolla. Osana toimenpidekokonaisuutta julkisen talouden menoja sopeutetaan hallituksen päätöksin nettomääräisesti noin 4 mrd. euroa. Lisäksi rakennepoliittisilla toimilla tavoitellaan julkisen talouden vahvistumista noin 2 mrd. eurolla vuoden 2027 tasolla. Hallitus on keväällä 2024 päättänyt lisätoimista, joiden on tarkoitus vahvistaa julkista taloutta noin 3 mrd. eurolla vuodesta 2025 alkaen. Lisätoimista noin puolet koostuu menosäästöistä ja puolet verotoimenpiteistä.

Suomen tavoitteena on nostaa tutkimus- ja kehittämismenot (T&K-menot) 4 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuoteen 2030 mennessä. Vuoden 2025 talousarvion T&K-rahoitus on yhteensä noin 2,91 mrd. euroa, jossa on noin 280 milj. euron kasvu verrattuna vuodelle 2024 budjetoituun kokonaisuutensaamaan.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta käsittelee vuoden 2025 talousarvioesitystä oman toimialansa osalta jäljempänä esitettävien huomien.

Työllisyys

Hallituksen tavoitteena on nostaa työllisyyttä vähintään 100 000 työllisellä vuoteen 2027 mennessä. Tämän saavuttamiseksi on annettu useita hallituksen esityksiä työelämän lainsäädännön uudistamisesta. Näistä useampi on parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä. Valtiovarainministeriön huhtikuussa 2024 tekemän arvion perusteella vuoden 2024 aikana voimaan tulevien toimien arvioitiin vahvistavan keskipitkän aikavälin rakenteellista työllisyyttä noin 74 000 työllisellä.

Valiokunnan lausunto TyVL 12/2024 vp

Vuoden 2025 talousarviota käsiteltäessä työllisyystilanne on haastava. Taantuma on vähentänyt työllisten määrää ja työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilaston mukaan työttömiä on noin 12 prosenttia enemmän kuin vuosi sitten. Samaan aikaan työvoimahallinnolle ilmoitettujen avointen työpaikkojen määrä on jatkanut voimakasta laskuaan. Elokuussa 2024 avoimia työpaikkoja oli noin 47 prosenttia vähemmän kuin vuotta aiemmin.

Julkisten työvoimapalveluiden tarjoaminen on säilynyt vakaalla tasolla ja aktivointiasteeseen luettavien palveluiden piirissä on tammi-elokuussa 2024 ollut keskimäärin noin 108 000 henkilöä, joka vastaa vuoden 2023 aikana keskimäärin palveluissa olleiden henkilöiden määrää. Vuoden 2024 talousarviossa myönnetty määräraha on kuitenkin lähes täysimääräisesti sidottu ja palveluiden tarjontaa on osin jouduttu rajoittamaan syksyllä 2024. Vuodenvaihteessa 2024—2025 tapahtuvaan työvoimapalveluiden siirtoon voi myös liittyä haasteita palveluiden täysimääräisen jatkuvuuden osalta siirtymävaiheen yli, joten keskimäärin palveluissa olevien henkilöiden määrä saattaa hieman laskea seuraavan puolen vuoden aikana. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta painottaa, että työvoimapalveluiden järjestämistä siirtymävaihe on toteutettava siten, että se vaikeuttaa mahdollisimman vähän työvoimapalveluiden asiakkaiden saamaan palveluun.

Työvoimapalveluiden järjestämistä siirto

Työ- ja elinkeinoministeriön pääluokka on aikaisempina vuosina pitänyt sisällään julkisista työvoima- ja yrityspalveluista aiheutuvat menot. Vuodesta 2025 alkaen kuntien muodostamat työvoimaviranomaiset vastaavat työvoimapalveluiden järjestämisestä ja rahoitus työvoimapalveluiden järjestämiseen on siirretty momentille 28.90.30 (Valtionosuus kunnille peruspalvelujen järjestämiseen). Kunnille muodostuu näin ollen työvoimapalveluiden järjestämisestä uusi valtionosuustehtävä, jonka rahoitus kohdennetaan niille peruspalveluiden valtionosuuden kautta. Uusiin ja laajeneviin tehtäviin myönnetään uudistuksen voimaantuloaiheessa täysimääräinen valtionosuusrahoitus koko maan tasolla. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että valtionosuuksiin siirretään se määrä rahoitusta, joka olisi budjetoitu valtion talousarviossa työvoimapalveluiden järjestämiseen, mikäli valtio edelleen vastaisi työvoimapalveluiden järjestämisestä vuonna 2025.

Alueellisesti rahoitus jakautuu nykyisestä poikkeavalla tavalla. Uuden tehtävän valtionosuusrahoitus kohdentuu kuntiin kahden kriteerin kautta, joilla molemmilla on yhtä suuri painoarvo. Työikäisen väestön määrä (18—64-vuotiaat) muodostaa yhden kriteerin ja toinen rahoitusta kohdentava kriteeri on laajan määritelmän mukainen työttömien määrä, joka käsittää sekä työttömät työnhakijat että palveluissa olevat. Tämän lisäksi malliin sisältyy kotoutumiskoulutusta koskeva poikkeus, jonka rahoitus kohdennetaan vieraskielisyyskriteerin kautta. Määrärahan käyttöön tulee aikaisempaan verrattuna enemmän joustavuutta. Kunnat voivat halutessaan budjetoida laskennallisesti työvoimapalveluihin kohdentuvaa valtionosuutta suuremman tai pienemmän summan palveluiden järjestämiseen. Lisäksi työvoimapalveluiden järjestämiseen kohdentuvaa rahoitusta voidaan kunnissa käyttää olennaisesti nykyisestä poikkeavalla jakaumalla eri palveluihin.

Pääosin työvoimapalveluiden järjestämistä siirrosta ja siirtyvien palveluiden kokonaisuudesta on päätetty edellisen vaalikauden lopulla työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain ja kotoutumislain kokonaisuudistuksen hyväksymisen yhteydessä. Tämän jälkeen kuluvalle vaalikaudella tehtäväkokonaisuuteen on kuitenkin tehty hallitusohjelman mukaisia muutoksia.

Valiokunnan lausunto TyVL 12/2024 vp

Muutokset koskevat maahanmuuttajaaitien aseman parantamista (+4,94 milj. euroa), kuntien työllistämismäärärahojen kumoamista (-18,65 milj. euroa) sekä työllisyysmäärärahojen alentamista (-37 milj. euroa). Edellä mainittuja tehtävämuutoksia koskevista hallituksen esityksistä kaksi ensimmäistä on jo käsitelty eduskunnassa, ja työllisyysmäärärahojen alentamista vastaava tehtävämuutosta koskeva esitys (HE 120/2024 vp), jossa ehdotetaan muutoksia kuntien ja kuntayhtymien mahdollisuuteen saada palkkatukea, on parhaillaan käsiteltävänä eduskunnassa.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta toteaa, että TE-palveluiden järjestämismäärärahojen siirto kunnille vuoden 2025 alusta on hyvin merkittävä rakenteellinen uudistus, jolla voi olla suuriakin vaikutuksia työvoimapaikantamiseen. Valiokunta pitää tärkeänä, että uudistuksen tavoitteiden toteutumista, rahoituksen riittävyyttä ja alueellisia vaikutuksia seurataan tarkasti. Lisäksi valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että monien pitkäaikaistyöttömien tosiasialliset työllistymisen esteet liittyvät sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin. Esteet voivat olla esimerkiksi elämänhallintaan, päihteiden käyttöön tai mielenterveyteen liittyviä ongelmia. Näiden asiakasryhmien ongelmia ei yleensä pystytä ratkaisemaan työllisyyspalveluissa, vaan ensisijaisesti hyvinvointialueiden vastuulle kuuluvissa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa.

Sukupuolten tasa-arvo

Valtiovarainministeriö edellyttää, että ministeriöt sisällyttävät talousarvioehdotuksensa pääluokkaperusteluihin yhteenvertotarkastelun sukupuolivaikutuksiltaan merkittävästä talousarvioesitykseen liittyvästä toiminnasta. Erityisesti huomiota on kiinnitettävä sukupuolten välisen tasa-arvon yhteiskunnallisiin vaikuttavuustavoitteisiin hallinnonalalla ja niihin hallinnonalan menoihin, joilla voi olla vaikutusta sukupuolten tasa-arvon toteutumiseen.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on osana sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen seurantaan selvittänyt sosiaali- ja terveysministeriön toimeksiannosta vuosittain ministeriöiden yhteenvertotarkastelujen laatua ja sisältöjä erityisesti sukupuolten tasa-arvoa edistävien tavoitteiden, toimenpiteiden ja määrärahojen näkökulmasta. Vuoden 2025 talousarvioesityksen osalta kaikilla ministeriöillä on jonkinlainen sukupuolinäkökulma talousarvioesityksen pääluokkaperusteissa sekä erikseen otsikoitu kappale, jossa on tarkasteltu sukupuolten tasa-arvoa suhteessa määrärahojen jakautumiseen hallinnonalalla. Tarkastelujen laajuus ja sisältö kuitenkin vaihtelevat ministeriöittäin.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta painottaa, että tasa-arvon edistäminen tulee huomioida osana talousarvioprosessia. Valiokunta pitää tärkeänä, että tasa-arvoyhteenvetojen laatimisen käytäntöjen kehittämistä jatketaan määrätietoisesti, jotta niistä saadaan entistä kattavammat ja keskenään yhteismitalliset.

Vuoden 2025 talousarviossa valtion verotuloja kasvattaa yleisen arvonlisäverokannan korotus, joka tuli voimaan jo syyskuun 2024 alussa ja 10 prosentin alennettuun arvonlisäverokantaan kuuluvien hyödykkeiden verokannan korottaminen vuonna 2025 (sanoma- ja aikakauslehtiä lukuun ottamatta) sekä makeisten ja suklaan arvonlisäverokannan korottaminen kesällä 2025 alennetusta 14 prosentin arvonlisäverokannasta yleiseen arvonlisäverokantaan. Arvonlisäverokantojen korotusten yhteydessä inkontinenssisuojien, kuukautissuojien ja lasten vaippojen arvonlisäverokantaa alennetaan. Valiokunta pitää verokannan alentamista tervetulleena ratkaisuna tasa-arvon näkökulmasta.

Valiokunnan lausunto TyVL 12/2024 vp

Työsuojelu

Työsuojelun aluehallintoviranomaisten toimintamenoihin on vuoden 2025 talousarvioesityksessä osoitettu 29,07 milj. euron määräraha. Vuoden 2024 talousarvioon verrattuna määräraha on yli 600 000 euroa pienempi. Vähenevä määrärahakehitys heijastuu työsuojelun vastuualueiden toimintaan.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on tuotu esille, että ennakoivalla taloussuunnittelulla, tehostetulla seurannalla ja systemaattisella henkilöstösuunnittelulla työsuojeluviranomaisten toimintakyky on pystytty turvaamaan eri vastuualueilla. Toisaalta on myös huomautettu, että viime vuosina on toteutettu useita lakiuudistuksia, joiden yhteydessä työsuojeluviranomainen on saanut uusia tehtäviä, kuten esimerkiksi luonnonmarja-alan valvonta sekä työperäiset ihmiskaupparikokset.

Työsuojeluviranomaisten vuosittaisista menoista noin 90 prosenttia koostuu henkilöstömenoista ja noin 75 prosenttia työsuojeluviranomaisten henkilöstöstä toimii työsuojelun kenttävalvontaan tekevissä tarkastajatehtävissä. Pienenevällä määrärahalla on vääjäämättä vaikutuksia henkilöstömäärään ja vuosittaisiin valvontatoimiin. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää tärkeänä, että työsuojeluviranomaisten resurssien riittävyttä seurataan.

Muuta

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa nousi esiin vammaispalvelulaki ja siihen liittyen vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuus sekä osallisuus yhteiskuntaan ja itsenäiseen elämään. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää erityisen tärkeänä, että vammaispalvelulain soveltamisella vahvistetaan vammaisten henkilöiden työelämäosallisuutta. Vammaisten henkilöiden työelämäosallisuuden mahdollistamisen ja vahvistamisen tulee olla vammaispalvelulain ja sen eri palveluiden läpäisevää.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa kritisoitiin voimakkaasti sosiaaliturvan rahoitusosuuksiin esitettyjä muutoksia, joilla sosiaaliturvarahastojen säästöjä ollaan kanavoimassa valtiontalouden tueksi. Valiokunta pitää tärkeänä muutosten tavoitetta taittaa valtion velkaantumiskehitystä. Sosiaaliturvarahastojen menojen alentuminen ei vähennä valtion ja kuntien velkaantumista ilman säästöjen kanavoimaa. Valiokunta kiinnittää kuitenkin asiantuntijakuulemistensa perusteella huomiota siihen, että työperusteisen sosiaaliturvan vakuutusmaksut on tarkoitettu ansiosidonnaisten etuuksien rahoittamiseen, joten ehdotettua muutosta voidaan pitää hankalana vakuutusperiaatteen näkökulmasta, ja se uhkaa hämärtää sosiaalivakuutusmaksujen ja etuuksien välistä yhteyttä.

Lisäksi asiantuntijakuulemisissa nousi esiin huoli talousarvion koulutukseen kohdistuvista leikkauksista, erityisesti ammatillisen koulutuksen osalta aikuisten täydennys- ja muuntokoulutus. Koulutukseen kohdistuvien leikkausten nähtiin uhkaavan työntekijöiden mahdollisuuksia osaamisen kehittämiseen ja sitä kautta vaarantavan osaavan työvoiman saatavuutta. Valiokunta pitää tärkeänä, että osaavan työvoiman riittävydestä huolehditaan myös jatkossa turvaamalla aikuisten jatkuvan oppimisen edellytyksiä. Tästä näkökulmasta on myönteistä, että Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus Jotpalle ehdotetaan 10 milj. euron määrärahaa työn ohessa tapahtuvan opiskelun pilotointi- ja kehittämishankkeeseen.

Valiokunnan lausunto TyVL 12/2024 vp

Myös talousarvion sisältämät leikkaukset kuntien kotoutumiskorvauksiin aiheuttivat huolta ja niiden pelättiin aiheuttavan kunnissa ja hyvinvointialueilla säästöpaineita, jotka saattavat vaikuttaa kotoutuja-asiakkaiden saamiin palveluihin, ja sitä kautta heidän kotoutumisen ja työllistymisen edellytyksiin. Valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä esityksen tavoitetta julkisen talouden vahvistamisesta ja toteaa, että laskennallisten korvausten vähenemisen myötä myös kuntien ja hyvinvointialueiden tehtäviä vähennettäisiin. Kuntien ja hyvinvointialueiden velvollisuutta kotoutumisen edistämisen suunnitteluun, kehittämiseen ja seurantaan kevennettäisiin. Muutokset pyritään toteuttamaan niin, että ne eivät heikennä kielikoulutusta, varhaiskasvatuksen tai opetuksen palveluita tai työllisyyttä edistäviä palveluita.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 23.10.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Saara-Sofia Sirén kok
varapuheenjohtaja Lauri Lyly sd
jäsen Miko Bergbom ps
jäsen Fatim Diarra vihr
jäsen Jessi Jokelainen vas
jäsen Tuomas Kettunen kesk
jäsen Mikko Lundén ps
jäsen Anders Norrback r
jäsen Karoliina Partanen kok
jäsen Jorma Piisinen ps
jäsen Mikko Polvinen ps
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Tere Sammallahti kok
jäsen Timo Suhonen sd
varajäsen Pia Sillanpää ps
varajäsen Markku Siponen kesk
varajäsen Juha Viitala sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

istuntoasiainneuvos Miika Suves

Valiokunnan lausunto TyVL 12/2024 vp
Eriävä mielipide 1/ sd

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Yleistä

Suomen julkisen talouden velkaantuminen on jatkunut hallituksen kovista puheista huolimatta. Julkisen velan suhde BKT:hen on tällä hetkellä 80 prosenttia. Velkaantuminen on kasvanut 5,2 prosenttiyksikköä vuoden takaiseen verrattuna. Aikavälillä huhti—kesäkuu 2024 Suomen velkaantuminen kasvoi enemmän kuin yhdessäkään muussa EU-jäsenvaltiossa. Vuosi sitten valtiovarainministeriö ennusti työllisyyden kääntyvän kasvuun ja talouden kasvun yltävän vuonna 2024 positiiviseksi. Toisin on käynyt ja nyt VM ennustaa -0,2 prosentin BKT:n laskua, OP-ryhmä jopa -0,5 prosentin laskua kuluvalla vuodelle.

Hallituksen talouspolitiikka ei ole uskottavaa. Työpaikkojen määrä on kääntynyt laskuun ja työttömyys kasvuun sekä köyhyys lisääntyy. Asiantuntijakuulemisissa kävi ilmi, että julkista taloutta vahvistavia toimia on kuitenkin kirjattu ainoastaan 4,4 mrd. euron edestä viime kevään julkisen talouden suunnitelmaan, ja tässä on huomattava ero tavoiteltuun 9 mrd. euroon. Luotettavasti arvioimiseksi 9 mrd. euron sopeutustavoitteen realistisuutta, tarvitaan konkreettisia esityksiä, joilla epävarmemmin saavutettavat säästöt toteutetaan. Näillä kurottaisiin umpeen nyt kirjattujen sopeustoimien ja julkilausutun tavoitteen välinen ero, mikä parantaisi tavoitteen uskottavuutta.

Viime hallituskaudella toimineen parlamentaarisen työryhmän aikaansaama ratkaisu tutkimus- ja kehittämismenojen kasvattamisesta 4 prosenttiin suhteessa BKT:hen vuoteen 2030 ovat tervetullut lisäpanostus tuottavuusongelmissa painivan Suomen talouden kanssa. Niiden vaikutukset yritysten investoinneissa ja panostuksissa tuottavuuteen näkyvät kuitenkin vasta pidemmällä aikavälillä. Suomi olisi tarvinnut jo nyt panostuksia tuottavuuskehityksen parantamiseksi. Nyt tarvittaisiin nopeampia keinoja työllistymisen vahvistamiseksi, joita olisivat muun muassa panostukset osaamisen kehittämiseen, koulutukseen ja työpaikan saamisen kohtaanto-ongelmaan. Nämä loistavat poissaolollaan hallituksen työkalupakissa.

Työllisyys

Orpo-Purran hallituksen työllisyystoimet eivät ole toimineet, sillä työttömyys on lupausten vastaisesti kasvanut vuoden aikana kaikissa ikäryhmissä ja kaikilla alueilla. Työllisyyskehitys on ollut Euroopan huonointa. Työttömien työnhakijoiden määrä on TEM:n tilastojen mukaan syyskuussa 279 700. Se on 29 900 suurempi kuin vuosi sitten vastaavana aikana. Avoimet työpaikat ovat vähentyneet 53 000:lla, avoimia paikkoja oli syyskuussa 2024 vain 56 200. Pitkäaikaistyöttömänä on 98 700 henkilöä, kasvua vuoden takaiseen 8 800 henkilöä. Jokaista avointa työpaikkaa kohden on viisi työtöntä työnhakijaa.

Valtiovarainministeriön arvio vuoden 2025 työllisyyskehityksen vauhdista on muita ennustelaitoksia optimistisempi. Odotukset työllisyystilanteen kohenemisesta nojaavat työvoiman tarpeen kasvuun työvoimavaltaisilla aloilla, kuten rakentamisessa ja palveluissa. Valtion tulo- ja menoarvioesityksessä todetaan kuitenkin, että hallituksen 100 000 lisätyöpaikan tavoite ei tule toteutumaan hallituskauden aikana, vaan vasta pitkällä aikavälillä.

Valiokunnan lausunto TyVL 12/2024 vp

Eriävä mielipide 1/ sd

Hallituksen toimet lakkauttaa aikuiskoulutustuki ja vuorotteluvapaa ovat väärsyklisyydessään pahentaneet työttömiksi joutuvien henkilöiden mahdollisuutta täydentää työelämässä tarvittavaa osaamista ja uudelleen kouluttautua uuteen ammattiin. Lisäksi ammatillisen koulutuksen 120 milj. euron leikkaukset ovat täysin väärä signaali, kun osaamista pitäisi olla yhä enemmän yrityksille ja työntekijöille.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa nousi esille köyhyyden lisääntyminen jopa 100 000 henkilöllä. Köyhien määrä lisääntyy päätösperäisesti enemmän kuin hallituksen esitysten laskennallisten työpaikkojen määrä. Tämä kertoo osaltaan siitä, että hallituksen monet leikkaukset ovat osuneet samoihin henkilöihin.

TE-uudistuksen toimeenpano

Vuoden 2025 alusta toteutuu TE-palveluiden siirto kuntien vastuulle. TE-uudistuksen sisältö valmisteltiin keskeisiltä osin kuntakokeiluissa. Lupauksista huolimatta kunnille ei siirry niitä kaikkia työttömyyden hoidon työkaluja, joita vielä TE-toimistoilla oli. Hallitusohjelmansa mukaisesti ja kevään 2023 tilannekuvaan perustuvaan työllisyystilanteeseen nojaten hallitus leikkaa työttömyysmäärärahoja 37 milj. eurolla ja samalla poistaa kuntien mahdollisuuden käyttää palkkatuetta työtä. Tämän myötä valitettavasti poistuu yksi työkalu muun muassa vaikeimmin työllistettävien työttömien osalta. Asiantuntijakuulemisissa mm. Kuntaliitto on kantanut huolta siitä, että kunnille siirtyy vähemmän käytettäviä varoja valtiolta kuin siirrosta aiheutuvat kustannukset ja työttömyysturvamenot ovat. Arvioitu rahoitusvaje on noin 80—100 milj. euroa.

Tasa-arvokehityksen taantuminen

Asiantuntijakuulemisissa, erityisesti tasa-arvovaltuutetun lausunnossa, on nostettu esille huoli Suomen tasa-arvokehityksen taantumisesta ja jopa murentumisesta. STM:n muistion mukaisesti vuosien 2024 ja 2025 toimeentuloturva- ja sosiaali- ja terveystaloudellisuuden muutosten yhteisvaikutukset eri ihmisryhmien perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen sekä sosiaaliturvamutosten yhteisvaikutukset kotitalouksien taloudelliseen asemaan kertovat karusta kehityksestä.

Työikäisten ryhmästä haavoittuvaisessa asemassa olevien joukkoon lukeutuvat erityisesti naiset, yksinhuoltajat, nuoret aikuiset, osatyökykyiset ja vaikeasti työllistyvät työttömät. Sosiaaliturvatuksien muutokset heikentävät erityisesti heidän toimeentuloaan. Lapsiperheistä suurimmassa riskissä ovat yhden vanhemman perheet, joille etuuksien merkitys on suurempi. Toimeentulon heikentyminen voi johtaa ongelmien kasautumiseen, jolloin lasten ja nuorten syrjäytymisen riski voi kasvaa.

Lisäksi viimeaikaisten hallitusten esitysten ja lakimuutosten ristikkäisvaikutukset kohdistuvat samoihin henkilöihin, minkä vuoksi valtion vuoden 2025 talousarvioehdotuksen käsittelyn yhteydessä on aiheellista tarkastella esitysten ristikkäisvaikutuksia perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta. Etenkin kun eri ihmisoikeussopimusten valvontaelinten linjausten mukaisesti leikkauksia ei pitäisi kohdistaa pienituloisimpiin taikka haavoittuvimmassa asemassa oleviin väestöryhmiin.

Valiokunnan lausunto TyVL 12/2024 vp
Eriävä mielipide 1/ sd

Lapsen edun ja lapsen oikeuksien toteutumisen näkökulmasta tulisi välttää etenkin lapsiköyhyyttä lisääviä politiikkatoimenpiteitä sekä toimia, jotka vaikuttavat heikentävästi lapsen huolenpidosta vastaavien asemaan. Valitettavasti hallituksen esityksillä on tällaisia vaikutuksia.

Huomiota herättävää on, että jatkossa tasa-arvotiedon saanti loppuu, kun THL on päättänyt lakkauttaa jo ennakoivasti Tasa-arvotiedon keskuksen.

Työsuojelu

Työsuojelun aluehallintoviranomaisten toimintamenoihin on vuoden 2025 talousarvioesityksessä osoitettu noin 29 milj. euron määräraha, mikä on vuoteen 2024 verrattuna 600 000 euroa pienempi. Vähenevä määrärahakehitys heijastuu väistämättä työsuojelun vastuualueiden toimintaan. Paikallisen sopimisen valvontaan on kohdennettu talousarvioesityksen määrärahoista 200 000 euroa, joka on alimitoitettu riittävän valvonnan aikaansaamiseksi. Lisäksi asiantuntijakuulemisissa on STM:n lausunnossa käynyt selväksi, että työsuojelun henkilötövuodet laskevat 15:llä.

Työsuojeluviranomaisten panos on merkittävä harmaan talouden työperäisten ilmiöiden torjunnassa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Kaikki edellä mainitut ovat edellyttäneet vuosia kestänyttä toiminta- ja valvontatapojen ja -metodien kehittämistä sekä henkilöstöresurssia. Työsuojeluviranomaiset joutuvat toimimaan pienemmillä resursseilla pienentyneen henkilömäärän takia, vaikka valvontatehtävien määrä kasvaa.

On tärkeää kiinnittää erityistä huomiota työsuojeluviranomaisten tiedonsaantioikeuksiin ja työkaluihin alipalkkauksen havaitsemisessa. Tämä etenkin julkisissa hankinnoissa, joissa tilaajavastuulain tarkennuksia tarvitaan, jotta havaitaan kilpailua vääristävät ketjutukset sekä Suomessakin todennetusti toimivat kansainväliset eri ammattialojen lainvastaisesti toimivat yritykset. Oman valvontahaasteensa tuo hallituksen esitys paikallisen sopimisen laajentamisesta Suomeen lähettyistä työntekijöistä, joiden työsuhteiden ehtojen valvonta tulee entistä vaikeammaksi.

Harmaa talouden torjunta

Hallituksen panostukset harmaan talouden torjuntaan osoittavat, että se ei ole kiinnostunut harmaan talouden torjunnasta. Se on toimillaan jopa helpottanut työvoiman hyväksikäyttöä ja luonut sille tilausta. Hallitus on ollut aktiivinen muuttaessaan työelämän pelisääntöjä sekä karsimalla työntekijöiden oikeuksia puolustaa taloudellisia ja sosiaalisia etujaan. Luomalla työmarkkinoille kaaoksen, hallitus on avannut ovet epäterveelle ja vääristyneelle kilpailulle. Epärehällisesti toimivat yritykset hyötyvät tästä eniten.

Harmaata taloutta voitaisiin aidosti torjua eduskunnassa olevilla lakialoitteilla järjestöjen kannoikeudesta, tulkintaetuoikeudesta työehtosopimusriidoissa ja alipalkkauksen kriminalisoimisesta. Harmaan talouden torjunnassa viranomaisten tiedonsaanti ja yhteistyö ovat ensiarvoisen tärkeitä ja niitä on edelleen parannettava.

Valiokunnan lausunto TyVL 12/2024 vp
Eriävä mielipide 1/ sd

Osaavan työvoiman saatavuudesta huolehtiminen on myös pitkän aikavälin kasvuedellytys

Suomessa tarvitaan myös sitä, että pitkän aikavälin kasvuedellytyksistä huolehditaan. Ilman osaavaa työvoimaa emme tule pärjäämään tulevaisuudessa. Siksi on huolehdittava siitä, ettei koulutusmahdollisuuksia heikennetä, ja ihmisten on mahdollista päivittää osaamistaan myös työelämässä mukana ollessaan. Hallituksen päätökset muun muassa ammatillisen koulutuksen heikentämisestä ja aikuiskoulutustuen lakkauttamisesta eivät tue aikuisväestön pysymistä kiinni muuttuvassa työelämässä.

Samalla on huolehdittava, että työperäisen maahanmuuton pito- ja vetovoimatekijöitä edistetään. Tässä Orpon hallituksella on paljon parannettavaa, kun esimerkiksi hallituksen ajama kolmen/kuuden kuukauden työttömyyssääntö on herättänyt laajasti huolta kansainvälisten osaajien keskuudessa. Työperäinen maahanmuutto on Suomen heikkenevä huoltosuhde huomioiden tärkeässä roolissa siinä, että julkista taloutta pystytään kohentamaan.

Sovittelujärjestelmän kehittäminen aidon pohjoismaisen mallin mukaisesti

Hallituksen esittämän niin kutsutun vientivetoisen palkkamallin sijasta sovittelujärjestelmää pitäisi kehittää aidon pohjoismaisen mallin mukaisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että valtakunnansovittelijan toimiston roolia laajennettaisiin niin, että se voisi olla nykyistä aktiivisemmin mukana tukemassa sopuun pääsyä työehtosopimusneuvotteluiden eri vaiheissa.

Esimerkiksi jo alkuvaiheessa valtakunnansovittelijan toimisto voisi auttaa työmarkkinaosapuolia muodostamaan yhteisen tilannekuvan tuottamalla puolueetonta tietoa esimerkiksi talous-, palkka- ja tasa-arvokehityksestä. Valtakunnansovittelijan toimiston tuen lisääminen koko työehtosopimusneuvottelujen ajaksi mahdollistaisi osapuolille sovun hakemisen mahdollisimman pitkälle keskenään.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 23.10.2024

Lauri Lyly sd
Piritta Rantanen sd
Timo Suhonen sd
Juha Viitala sd

Valiokunnan lausunto TyVL 12/2024 vp Eriävä mielipide 2/ kesk

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Keskustan työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaryhmä perustaa arvionsa valtion talousarviosta vuodelle 2025 hallitusohjelmakirjauksiin sekä arvioon siitä, saavatko hallitusohjelmassa annetut lupaukset katetta vuoden 2025 talousarvioesityksessä.

Vuoden 2025 talousarvio on 12,2 mrd. euroa alijäämäinen. Hallitus keskittyy talouspolitiikkaan ensisijaisesti sopeuttamaan, kun Suomen talouden keskeinen ongelma on kasvu- ja tuottavuusvaje. Säästää pitää, se on selvää, mutta yhtä selvää pitäisi olla kasvun edellytysten rakentaminen ja vahvistaminen koko Suomessa.

Kasvupoliittinen linja on yksinkertaisesti riittämätön, suorastaan kunnianhimoton. Tutkimukseen ja tuotekehitykseen vahvasti satsaaminen parlamentaarisen sovun mukaisesti on välttämätöntä.

Kasvua tukeavia keinoja olisi monia. Ammattidieseliä koskeva lakiluonnos odottaa antamistaan valtiovarainministerin pöytälaatikossa. Hallituksen pitäisi tehdä rohkeita ja innovatiivisia ratkaisuja. Näitä olisivat esimerkiksi kokeilut erityistalousalueista, määräaikainen vapautus yhteisöverosta, tai kokeilua alueellisesta opintolainahyvityksestä. Kokeilun tarkoituksena olisi saada tietoa alueellisen opintolainahyvityksen vaikutuksista esimerkiksi kokeilualueen työvoiman saatavuuteen ja elinvoimaisuuteen.

Erityisesti itäinen Suomi tarvitsisi näinä aikoina valtiolta tukea siihen, että alueen näkymät vahvistuisivat.

Kasvuhakuisten yritysten rahoitusmahdollisuudet tulisi varmistaa. Hallituksen tulee antaa työkaluja siihen, miten tutkimus- ja tuotekehityksen tulokset kaupallistetaan ja muunnetaan tuotannoksi ja vienniksi. Budjettikirjan liitteenä oleva valtiovarainministeriön taloudellinen katsauksen esipuheen mukaan: ”Sen ratkaiseminen, miten näkymä muuttuu konkreettiseksi investoinneiksi, tuotannoksi ja työpaikoiksi, on talouspolitiikan ydinkysymys, johon ei olisi varaa vastata väärin.”

Työllisyysuimet

Pidämme hyvänä ja kannatettavana hallituksen tavoitetta työllisyyden nostamiseksi.

Pääministeri Sipilän kaudella oli myös kunnianhimoinen 100 000 lisätyöllisen tavoite, joka saavutettiin. Silloin hallitus asetti tavoitteen ja sen jälkeen työmarkkinaosapuolten kanssa neuvoteltiin keinoista, joilla tavoitteeseen päästään. Nyt hallitus on valinnut tieksi sanelemisen, joka on johtamassa kovaan yhteenottoon palkansaajajärjestöjen kanssa.

Hallitukselle on oltava aloiteoikeus, mutta on harkittava, tuottaako jyrääminen hyvää, pysyvää ja oikeudenmukaista lopputulosta.

Valiokunnan lausunto TyVL 12/2024 vp Eriävä mielipide 2/ kesk

Tällä hetkellä hallituksen keinot eivät ole tuottaneet tulosta. Työttömyysasteen trendi on noussut 8,4 prosenttiin. Työttömiä on vuoden takaiseen verrattuna noin 30 000 enemmän eli suunta on väärä.

Olemme myös huolissamme konkurssien ja yt-neuvottelujen aalloista. Useat kunnat ja suuret yritykset ovat ilmoittaneet syksyn aikana muutos- ja yt-neuvotteluista, joka tarkoittaa vähemmän työpaikkoja. Nämä eivät auta työllisyysasteen nousussa.

Onko esimerkiksi ensimmäisen päivän sairauspoissaolon palkattomuus sellainen asia, josta hallituksen kannatti väkisin pitää kiinni? Varsinkin, kun ei sille ole kyetty laskemaan edes työllisyysvaikutuksia hallituksen omassa ohjelmassa. Tai kannattaako julkisen sektorin työntekijöiden kanssa ajautua riitaan sillä, että yrittää puuttua valtakunnansovittelijan rooliin lainsäädännön avulla? Palkanmuodostuksesta ei oikein voi sopia lailla. Vientivetoiseen malliin siirtymisen pitäisi tapahtua työmarkkinajärjestöjen neuvottelutuloksena.

Työttömyysturvan suojaosan poistaminen on osunut kipeästi osa-aikaista työtä tekeviin. Onko suojaosan poistamisella saavutettu vaikuttavia säästöjä? Tästä olisi hyvä tehdä arviot.

TE-palvelut

Olemme huolissamme TE-palveluiden siirron rahoituksesta kunnille. Kyseessä on merkittävä rakenteellinen uudistus, jolla tulee olemaan suuria vaikutuksia työvoimapalveluihin. Rahoituksen osalta vaikuttaa siltä, että se on riittämätöntä.

TE-palveluihin myönnettävä valtionosuusrahoitus on tippumassa alkuperäisestä 700 milj. eurosta 590 milj. euroon. Aliresursointi voi aiheuttaa kohtuuttomia haasteita kunnille.

Hallitus on luvannut rahoittaa kuntien uudet tehtävät täysimääräisesti. TE-palveluihin on kuitenkin kohdistumassa 37 milj. euron säästötoimet, kun ensi vuoden alussa kaavailtu tehtävänmuutos palkkatuen käytön rajoittamisesta astunee voimaan. Esityksen mukaan palkkatukea voisi myöntää kunnalle tai kuntayhtymälle ainoastaan alentuneesti työkykyisen henkilön tai 60 vuotta täytäneen pitkään työttömänä olleen henkilön palkkaamiseen. Palkkatuen käytön rajaamisessa ei ole kyse lakisääteisen normin tai tehtävän poistamisesta, vaan työllisyyden hoidon työkalun poistamisesta. Tästä näkökulmasta palkkatuen rajaamisen rahoitusvähennys on puhdas leikkaus.

Kuntien taloustilanne on muutenkin haastava ja kuntia tulisi tukea parhaaksi näkemällä tavalla, että ne selviytyvät uusista tehtävistään.

Säästöjä ei tule kohdistaa erityisesti lapsiin ja perheisiin

Pidämme huolestuttavana hallituksen toimia kohdistaa merkittävästi säästöjä erityisesti lapsiin ja perheisiin. Hallitus on poistanut työttömyysturvasta kokonaan lapsikorotukset, vaikka niiden poistamista vastustettiin hallituksen esityksen mukaan laajasti lausuntokierroksella.

Hallituksen esityksen mukaan erityisesti lapsikorotusten poistaminen nostaa merkittävästi kuntien puoleksi rahoittaman perustoimeentulotuen tarvetta. Toimeentulotukiriippuvuus heikentää osa-aikaisen työnteon kannusteita. Työttömyysturvan lapsikorotusten on aiemmin arvioitu olevan kustannustehokas tapa vähentää lapsiköyhyyttä. Syntyvyys on Suomessa historiallisen matalalla tasolla ja hallituksen pitäisi päinvastoin luoda perheille toivoa ja uskoa tulevaisuuteen.

Valiokunnan lausunto TyVL 12/2024 vp
Eriävä mielipide 2/ kesk

Kolmen kuukauden sääntö lisää heikentää Suomen houkuttelevuutta

Tällä hetkellä suurena huolena on osaavan työvoiman saatavuus Suomessa. Hallituksen nuiva suhtautuminen työperäiseen osaajien maahanmuuttoon huolettaa laajasti elinkeinoelämää. EK nostaa esiin lausunnossaan erityisesti niin sanotun kolmen kuukauden säännön, jonka aikana työntekijän pitää löytää uusi työpaikka. Se voi vaikuttaa erittäin kielteisesti Suomen vetovoimaan erityisesti asiantuntija- ja johtotehtävissä työskenteleville, mutta myös suorittavan tason tehtävissä muun muassa silloin, kun niihin liittyy pidempiä rekrytointiprosesseja.

Keskustan valiokuntaryhmä pitää hallituksen uhkailua heittää osaajat ulos maasta kolmen kuukauden työttömyyden jälkeen erittäin huonona politiikkana. Tämä aiheuttaa huolta, eikä houkuttele muuttamaan Suomeen perheen kanssa tai perustamaan perhettä Suomeen, jos näkymä täällä asumisesta on muuttumassa epävarmaksi. Ilman työntekijöitä talous ei kasva. Työperäistä maahanmuuttoa tulee edistää eikä ainakaan jarruttaa.

Aikuiskoulutustuki olisi tullut säilyttää

Hallitus leikkasi lyhytnäköisesti ammattikorkeakouluilta, kesäyliopistoilta, kansanopistoilta ja muilta vapaan sivistystyön toimijoilta. Samaan lyhytnäköiseen leikkauslistaan kuuluu hallituksen toimet lakkauttaa aikuiskoulutustuki.

Hallituksen lopetti aikuiskoulutustuen kokonaan 1.8.2024 lähtien. Noin kolmannes aikuiskoulutustuen käyttäjistä on saanut tukea sosiaali- tai terveydenhuollon koulutukseen. Tuen avulla moni lähihoitaja on opiskellut hoiva-avustajaksi tai sairaanhoitajaksi ja sairaanhoitaja tai kättilä ylempään ammattikorkeakoulututkinnon tai maisterin tutkinnon, joiden avulla voi toimia terveydenhuollon kehittämis-, asiantuntija- ja johtamistehtävissä. Opetustoimen puolella aikuiskoulutustuki on mahdollistanut esimerkiksi opiskelun erityisopettajaksi tai ammatilliseksi erityisopettajaksi henkilölle, jolla on taustalla opettajan tutkinto.

Tuen lakkautuksen sijaan tuen saamisen ehtoja olisi voinut tarvittaessa määritellä uudelleen. Sosiaali- ja terveydenhuollossa kaikki tutkinnot ovat tarkoin säänneltyjä ja ammatissa toimiminen edellyttää tutkinnon suorittamista ja sen jälkeen haettavaa laillistamista. Sote-alan tutkintoihin sisältyy pitkiä harjoittelujaksoja, joiden suorittaminen kokopäivätyön ohessa on hyvin vaikeaa. Sitä pelkkä työuran ohessa tapahtuvan jatkuvan oppimisen varmistaminen ja vahvistaminen ei välttämättä riitä ratkaisuksi aikuiskoulutustuen loppuessa. Jatkuvan oppimisen mahdollisuudet on turvattava.

Aikuiskoulutustuelle luvattiin korvaavia malleja. Hallitus on julkaissut hankkeen, jolla korvattaisiin lakkautettua aikuiskoulutustukea. Tälle rahoitusta on esitetty 10 milj. euroa. Näemme hyvänä, että aikuiskoulutustuelle on etsitty korvaavaa mallia, mutta olemme huolissamme, sen riittävyydestä. Tarvitaan myös lisää tehokkaita toimenpiteitä, joilla saadaan uusia tekijöitä niille aloille, joilla on työvoimapula. Pelkäämme ettei tämä hanke yksin riitä korvaamaan aikuiskoulutustuen lakkauttamisen aiheuttamaa aukkoa.

Valiokunnan lausunto TyVL 12/2024 vp
Eriävä mielipide 2/ kesk

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa valtion talousarviota vuodelle 2025 koskevassa mietinnössään huomioon edellä olevan.

Helsingissä 23.10.2024

Tuomas Kettunen kesk
Markku Siponen kesk

Valiokunnan lausunto TyVL 12/2024 vp
Eriävä mielipide 3/vihr

Eriävä mielipide 3

Perustelut

Hallituksen politiikka on monin tavoin eriarvoistavaa. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaiseman vaikutusarvion mukaan muutosten merkittävimmät negatiiviset vaikutukset kohdistuvat jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa oleviin eli pienituloisiin ja julkisia palveluita paljon käyttäviin henkilöihin. Hallitus leikkaa sosiaaliturvasta, asumistuesta, indekseihin sidotuista etuuksista ja sairauspäivärahoista. Samalla hallitus tekee merkittävät leikkaukset sosiaali- ja terveyspalveluihin, korottaa lääkkeiden omavastuuosuuksia sekä nostaa terveydenhuollon asiakasmaksuja.

Monet hallituksen leikkaukset, kuten hoitotakuun keventäminen ja asiakasmaksujen korotus, osuvat samoihin ryhmiin. Tähän joukkoon lukeutuvat erityisesti nuoret aikuiset, osatyökykyiset ja vaikeasti työllistyvät työttömät. Lapsiperheistä suurimmassa riskissä ovat yksinhuoltajaperheet. Tämä taas lisää syrjäytymisen ja ongelmien kasautumisen riskiä.

Lasten edun toteutumisen näkökulmasta tulisi välttää etenkin lapsiköyhyyttä lisääviä toimenpiteitä. Orpon hallituksen politiikalla on kuitenkin juuri päinvastainen vaikutus, sillä hallituksen toimien seurauksena lapsiperheköyhyyden määrä kasvaa. Vihreät eivät voi hyväksyä kohtuuttomia leikkauksia eivätkä sitä, ettei leikkausten kokonaisvaikutuksia ole arvioitu kaikille ihmisryhmille, joihin ne kohdistuvat.

On myös huolestuttavaa, että sosiaali- ja terveysministeriön vaikutusarvion mukaan lakiesityksillä on selviä heikentäviä vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon. Eniten tulojen menetyksiä kokevat yksin asuvien lisäksi yksinhuoltajaperheet, joissa huoltajana on useimmiten nainen.

Hallitus myös tekee useita päätöksiä, jotka sysäävät ihmiset kauemmas työstä. Leikkaukset nuorisotyöstä ja nuorten kuntoutuksesta vaikeuttavat erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien nuorten kiinnittymistä työmarkkinoille. Kotoutumiskorvauksiin kohdistetut leikkaukset ovat perusteettomia. Ne ovat myös ristiriidassa hallituksen oman ohjelman kanssa, kun hallitusohjelmassa samanaikaisesti tavoitellaan maahan muuttaneiden hyvää ja onnistunutta kotoutumista.

Myöskään hallituksen leikkaukset opiskeluun ja koulutukseen eivät helpota Suomen osaajapuutaa. Hallitus esimerkiksi leikkaa ammatillisesta koulutuksesta, vaikka juuri nyt olisi tärkeää panostaa siihen. Suomeen tarvitaan uusia osaajia aina päiväkodeista vihreän teknologian yritysisiin. Koulutusleikkausten sijaan koulutukseen tulisi panostaa ja jokaiselle lapselle pitää turvata laadukas varhaiskasvatus, perusopetus ja tarvittava tuki koko koulutuspolun ajan.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 23.10.2024

Fatim Diarra vihr

Valiokunnan lausunto TyVL 12/2024 vp
Eriävä mielipide 4 /vas

Eriävä mielipide 4

Perustelut

Vuoden 2025 budjetissaan Orpon hallitus jatkaa taantumaa pitkittävää ylimitoitettua leikkauspolitiikkaa ja pohjoismaisen hyvinvointivaltiomallin alasajoa. Hallituksen asettaman työllisyystavoitteen saavuttaminen edellytti työllisyysasteen nousua kolmella prosenttiyksiköllä hallituskauden aikana, mutta ero tavoitteeseen on kasvanut jo 4,5 prosenttiyksikköön. Akuuttina riskinä on se, että suhdannekuoppa syvenee ja työttömyyden kasvu tulee edelleen jatkumaan, jolloin tavoitteesta jäädään entistä kauemmaksi.

Hallituksen yksipuolinen työmarkkinapolitiikka on kriisiyttänyt työmarkkinat ja tekee tulevasta työmarkkinakierroksesta poikkeuksellisen haastavan. Samalla kun pitkäaikaistyöttömyys kasvaa, hallitus leikkaa vuoden 2025 budjetissa työllisyyspalveluiden resursseja mm. ajamalla alas kuntien palkkatukityöllistämisen sekä lakkauttamalla osatyökykyisiä työllistävän Työkanava Oy:n tekemättä mitään korvaavia toimia osatyökykyisten työllisyyden edistämiseksi.

Työllisyysmäärärahojen leikkaaminen vaarantaa TE-palveluiden pitkään valmistellun uudistuksen, kun palvelut siirtyvät ensi vuonna kunnille samalla kun asiakasmäärä kasvaa merkittävästi. Vasemmistoliiton mielestä työllisyyspalveluille tulee turvata riittävät resurssit ja samalla on huolehdittava niiden tarkoituksenmukaisesta kohdentumisesta. Nykyinen lakitasolla pikkutarkasti säädely palveluprosessi hakemustehtävilleen on osoittautunut toimimattomaksi, ja kunnille tulisi antaa enemmän liikkumatilaa toteuttaa aidosti yksilöiden tarpeita vastaavia palveluita työllisyyden edistämiseksi.

Hallitus jatkaa myös ensi vuoden budjetissa sosiaaliturvaleikkauksia muun muassa lakkauttamalla työttömyysetuuksien korotusosan työllistymistä edistävien palveluiden ajalta. Tämä päätös heikentää paitsi toimeentuloa, niin myös kannusteita oman osaamisen tai työkyvyn kehittämiseen ja sitä kautta työllistymiseen. Hallitukselle sosiaaliturvaleikkaukset näyttävät olevan itseisarvo, sillä jo aiemmin asumistukileikkaukset ja suojaosien poistaminen ovat nimenomaan heikentäneet työllistymisen kannusteita.

Huonosti toimivan sosiaalipolitiikan seurauksena toimeentulotukea saavien ihmisten määrä on tänä vuonna kasvanut merkittävästi. Tämä on täysin väärä suunta ja johtaa ainoastaan lisääntyvään ylisukupolviseen syrjäytymiseen. Vasemmistoliitto vaatii, että kaikki työttömyysturvan ja asumistuen leikkaukset perutaan, minkä lisäksi työttömyysturvan suojaosa tulisi palauttaa ja nostaa 500 euroon kuukaudessa.

Vuoden 2025 budjetissa hallitus on kuitenkin päättänyt jälleen kohdentaa julkisen talouden sopeutustoimet siten, että ne iskevät kohtuuttomalla tavalla heikoimmassa asemassa oleviin suomalaisiin ja heikentävät erityisesti naisvaltaisten julkisen sektorin alojen tilannetta.

Hallituksen päätös lakkauttaa aikuiskoulutustuki oli vakava virhe, joka uhkaa pahentaa etenkin sosiaali- ja terveydenhuollon sekä varhaiskasvatuksen työvoimapulaa entisestään. Vasemmistoliitto on sitoutunut palauttamaan aikuiskoulutustuen päästessään seuraavan kerran hallitusvastuu-

Valiokunnan lausunto TyVL 12/2024 vp
Eriävä mielipide 4/ vas

seen. Samaan aikaan hallitus leikkaa myös ammatillisesta koulutuksesta ja heikentää monin tavoin työperäisen maahanmuuton houkuttelevuutta Suomeen. Nämä päätökset eivät edistä työllisyyttä eivätkä julkista taloutta vaan johtavat ainoastaan kurjistumisen kierteeseen

Sairastamisen kulujen nostaminen sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoon kohdistettavat mittavat leikkaukset heikentävät hoitopääsyä ja uhkaavat pahentaa yhtä merkittävimmistä suomalaisen yhteiskunnan tasa-arvo-ongelmista eli väestöryhmien välisiä terveyseroja. Tämä yhdistettynä hallituksen työntekijä- ja naisvihamieliseen työmarkkinapolitiikkaan, jossa kaavaillaan ns. viidentimallin nimissä käytännössä katsoen palkankorotuskattoa naisvaltaisille aloille, on omiaan lisäämään työssäkäyvien köyhyyttä ja yleistä näköalattomuutta naisvaltaisilla aloilla.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 23.10.2024

Jessi Jokelainen vas